



Leven & Les

Drie Inspiratie- en Kennisdagen door Nederland
Verfrissend perspectief op zorg voor ouderen

2013







**OUDER WORDEN
IS
EIGENLIJK
BEST VERNIEUWEND**

de oma van

Loesje

Postbus 1045
6801 BA Arnhem
www.loesje.nl

leven&les



Voorwoord

Drie regionale Inspiratie- en Kennisdagen door het land. Leiden, Utrecht en Zwolle.
Met als thema 'ouderen en ouderenzorg'. Met als doel om tot vernieuwende perspectieven te komen.

Jongeren zijn in aanloop naar deze dagen op onderzoek uitgegaan. Ze zijn op pad geweest, langs zorginstellingen, langs experts, in gesprek geraakt met ouderen. En ze hebben de enorme moed getoond om hun bevindingen om te zetten in mogelijkheden voor de toekomst. Ze hebben ons door hun ogen te laten kijken, en hebben een overweldigende prestatie - pitch - neergezet door zalen met 150 toeschouwers toe te spreken.

- 500 jongeren zijn in het voortraject aan de slag gegaan.
- 45 aanmeldingen voor pitches hebben we mogen ontvangen (meer dan waar we ruimte voor hadden)
- 36 uitgevoerde pitches
- 15 ouderen
- 14 betrokken onderwijsinstellingen
- 12 pitches per regio
- 8 betrokken zorginstellingen

De pitches waren allen uniek, bijzonder. En vooral met een ongekennde passie gepresenteerd. Het was vaak de eerste keer dat jongeren op zo'n groot podium voor zo'n grote zaal stonden. En jong en oud hebben dat samen geweldig gedaan.

Van te voren hoorden we dat jongeren 'vast niet zo veel zin hebben om met te denken over ouderen'. Niets van waar. Stuk voor stuk ontvingen jongeren ons en het idee om samen te gaan werken aan de inspiratie- en kennisdagen ontzettend goed. Twinkelende ogen en het oproepen van elkaar om mee te doen. Jongere tegen de docent: "Mevrouw, ik vind dat onze hele klas hieraan mee moet doen. Dit is belangrijk."

Het was een groot genoegen. Alle aanwezigen hebben bijgedragen aan het succes van deze dag. Een goede zaal is belangrijk voor een goede pitch. Een goede pitch maakt een goede middag. En goede aanbevelingen. Verbindingen tussen mensen laten ontstaan in het voor- en natraject maakt een nieuwe toekomst.

In dit verslag vindt u de achtergrond, de pitches en de aanbevelingen voor minister Bussemaker, staatssecretaris Van Rijn en het Nationaal Programma Ouderenzorg. Op naar de uitvoering!

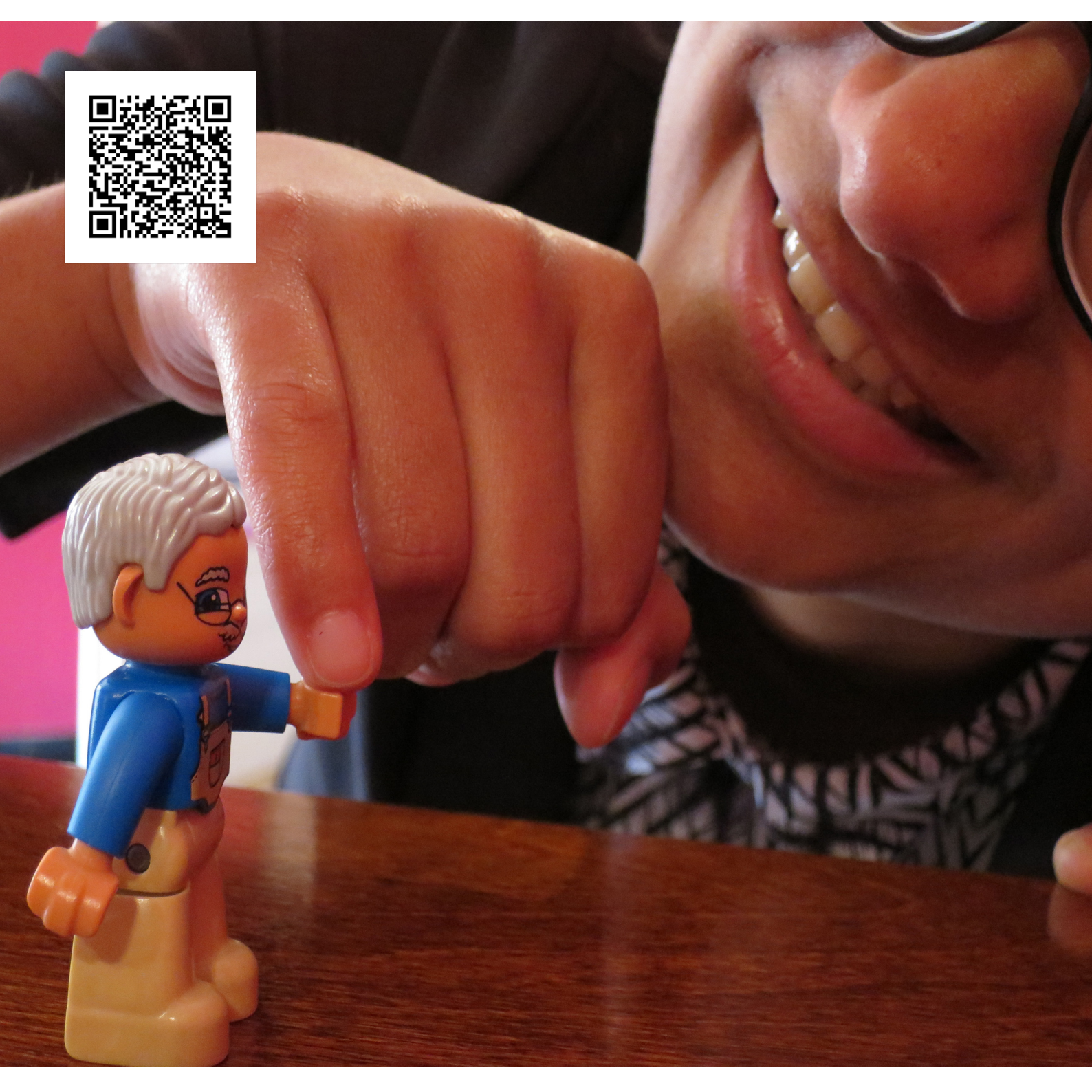
Dank voor de betrokkenheid.

Leyden Academy on Vitality and Ageing, Vereniging Het Zonnehuis, ZonMW, Instituut Maatschappelijke Innovatie, Studio Moio



Inhoudsopgave

1. Inleiding	9
2. Een frisse blik is nodig	11
3. Jongeren als verfrissing	13
4. Achtergrond	15
5. Pitches: de levenSlessen	21
- Leiden	23
- Utrecht	45
- Zwolle	69
6. Aanbevelingen	93
7. En nu?	99



1. Inleiding

Er gaat veel veranderen de komende jaren. Er is sprake van een 'vergrijzing', dat wil zeggen dat er een grote groep ouderen is ten opzichte van het aantal jongeren. En dat betekent ook dat we nu op zoek zijn naar een nieuwe manier van samenleven. Hoe gaan we met elkaar om, hoe willen we het samenleven organiseren? Hoe zorg je goed voor een kwetsbare oudere, die misschien nu wel dement is, maar die ook gewoon een mens is en misschien wel een bijzonder mooi mens is geweest.

Als we nu niet goed nadenken over de zorg voor de ouderen. Waarom zou er dan straks iemand voor ons zorgen? Als wij de ouderen niet belangrijk vinden, waarom zouden wij dan straks wel waardevol zijn?

*"Als het verleden niets betekent voor het heden,
is het heden niets waard voor de toekomst"*
Claudia de Breij

Leyden Academy on Vitality and Ageing en Vereniging Het Zonnehuis werken samen aan een van de grootste uitdaging waarmee de samenleving de komende decennia wordt geconfronteerd: het omgaan met een bevolking die steeds verder vergrijst.

Op 7 november te Leiden, 8 november te Utrecht en 11 november 2013 te Zwolle zijn de eerste regionale Inspiratie & Kennisdagen LevenSles voor mbo/hbo/wo-studenten georganiseerd. Doel van deze dagen is aanbevelingen te formuleren voor minister Bussemaker, staatssecretaris Van Rijn en het Nationaal Programma Ouderenzorg.

Jongeren zijn door hun frisse blik waardevol voor de toekomst van ouderen. Op deze Inspiratie- en Kennisdagen is nadrukkelijk ruimte voor de beelden en ideeën van jongeren. Directeuren van zorginstellingen, lectoren, docenten, en hoogleraren luisteren naar de inbreng van jongeren. "Wat valt op aan de blik van jongeren? Welke conclusies zijn daaraan te verbinden? Welke acties zien zij voor zich en wat is er voor nodig om ze mogelijk te maken?"

Studenten van de opleidingen verpleegkunde, maatschappelijke zorg, sociaal maatschappelijke dienstverlening, verzorgende IG zien veel. Vaak zijn ze verbaasd over de manier van omgang met ouderen: 'Zo kan het toch niet?' Of hebben ze ideeën over hoe het beter voor de ouderen en medewerkers kan. En voor je het weet, voelen ze vooral de onmacht om er iets aan te veranderen. En haken af. Dat willen we voor zijn. En juist hun energie en blik is van belang.

Gezamenlijk formuleren ouderen, jongeren, professionals en non-professional aanbevelingen voor de toekomst van de ouderen. Samen werken we aan de toekomst voor ouderen.

Aan de linkerkant de QR-code met de compilatie van een erg mooi filmpje over de drie dagen.



2. Een frisse blik is nodig

Is het verstandig om jongeren te vragen naar een nieuw perspectief op ouderenzorg? Ze komen net kijken. Wat weten ze nu eigenlijk? Komen ze dan niet met allemaal voorstellen die we al kennen? Of juist met van alles dat niet kan? Een paar voorbeelden van vragen die we wel eens kregen. De vragen zijn terecht en verdienen een antwoord.

Een klein verhaal

In een kooi zit een groep apen. Op een bepaald moment komt er een verzorger de kooi binnen die een trap neerzet en een tros met bananen ophangt. Hij laat de trap staan en verlaat de kooi. De glimmende bananen lonken naar de apen en al snel stormt de hele groep apen richting de tros. Eén aap is het snelst en dus als eerste boven aan de trap. Op het moment dat de aap de bananen bijna in zijn hand heeft wordt hij kleddernat gespoten door een verzorger en de apen druipen af.

De bananen hangen er nog steeds en het duurt niet lang voordat de volgende aap een poging onderneemt met opnieuw de hele groep in zijn kielzog. Op het moment dat de aap de bananen bijna te pakken heeft wordt hij wederom kleddernat gespoten waarna alle apen opnieuw van schrik afdruipten. Uiteindelijk is er nog een derde aap die de verleiding niet kan weerstaan waarbij hetzelfde voorvalt. Alle apen snappen nu, deze bananen zijn niet voor ons bedoeld en de groep laat de bananen met rust.

Op dat moment wordt er een aap uit de kooi gehaald en nieuwe aap daarvoor terug gezet. Het duurt niet lang voor de nieuwe aap de tros bananen ziet hangen en op volle snelheid de trap op rent om de bananen te pakken. De groep apen vliegt achter hem aan en net voordat hij bij de bananen komt trekt de groep hem de trap af. Na nog twee pogingen snapt ook deze aap, deze bananen zijn niet voor hem. Vervolgens wordt er weer een aap uit de oude groep uit de kooi gehaald en vervangen voor een nieuwe aap. Hetzelfde tafereel speelt zich af. De groep (inclusief de eerste nieuwe aap) corrigeert de nieuwe aap op het moment dat hij de bananen wilt pakken.

Dit proces gaat zo door totdat alle apen van de oorspronkelijke groep zijn vervangen voor nieuwe apen. Op een gegeven moment kom je in een situatie waarin geen enkele aap in de kooi weet waarom ze niet aan de bananen mogen komen. Ze hebben namelijk geen van alle het waterincident meegemaakt. Toch houden deze apen met elkaar het ontstaande fenomeen in stand.

Het is goed mogelijk dat jongeren ons laten zien wat we al weten: namelijk dat er heerlijke bananen zijn. En het is mogelijk dat we herkennen hoe fijn het zou zijn de bananen te eten. En waarschijnlijk houden we vervolgens de jongeren tegen te proberen dat te doen waarvan we allemaal weten dat het belangrijk is. Omdat we denken dat het niet kan. En daarom is dit belangrijk. Daarom zijn de LevenSlessen van vitaal belang. We vragen jongeren te zien wat belangrijk is. En na te gaan hoe zij of wij allen tot actie komen. Misschien om te ervaren dat dingen niet kunnen, maar steeds om opnieuw uit te proberen. Jongeren kunnen ons weer laten zien wat we zelf willen. En jongeren kunnen ons aanzetten tot actie.



3. Jongeren als verfrissing

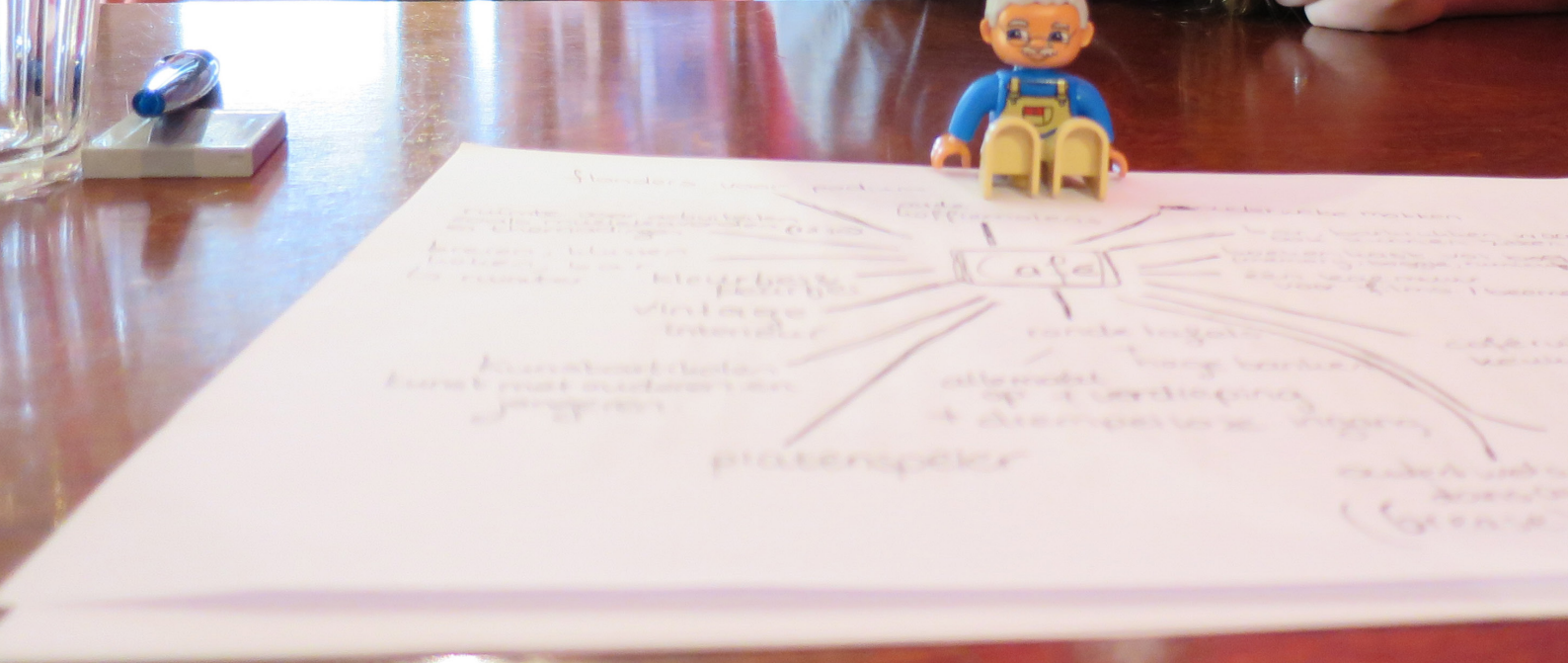
Standaardisatie en protocollering hebben de afgelopen decennia veel aan terrein gewonnen. En waar standaardisatie een hulpmiddel zou moeten zijn om tot verbeteringen te komen, om kwalitatief waarde toe te voegen, hebben standaardisaties te vaak een rol overgenomen die het denken stopt. "Zo hoort het, dus zo doen we het, ook al weten we eigenlijk wel beter." Er kunnen legio weldenkende mensen aan tafel zitten, wetend dat 'het eigenlijk anders zou moeten', maar niet meer weten hoe en wanneer in te grijpen.

Onze vraag aan jongeren:

"Om goed voorbereid te zijn op de toekomst, hebben we de blik van frisse denkers nodig. Studenten die mee willen denken om de toekomst van de ouderenzorg op een nieuwe en verfrissende manier mee vorm te geven. Basis is de verbazing en verwondering, die jullie zelf hebben meegemaakt op je eerste stages of in je contact met ouderen. De dingen die je goed vond, die beter kunnen en de dingen die je hebt gezien en die echt anders moeten, zijn de basis voor het maken van een nieuw ontwerp. En we menen het serieus. Niemand weet op dit moment goed hoe we de zorg voor ouderen op een goede manier kunnen vormgeven. Jongeren hebben verfrissende inzichten en de sleutel mogelijk in handen."

Maak van jongeren maatschappelijk ondernemers en leg ze vraagstukken voor, waarbij zij dan onderzoeker van het domein zijn. Door te onderzoeken, kunnen ze zich een domein toe-eigenen. Door na te denken over acties, zien ze waar ze handelingsperspectief kunnen hebben.

En ze inspireren. Ze inspireren, jong en oud, professional en non-professional door hun hart, passie, verstand, door de combinatie van alles tegelijk.



4. Achtergrond

Een vergrijzende samenleving brengt veranderingen met zich mee.

- Veranderingen in de zorg- en welzijnssector.
- Een aanpassing van de beeldvorming bij tal van mensen, instituties en bedrijven.
- Niet alleen in de zorg- en welzijnssector, ook op andere domeinen zal de vergrijzing om veranderingen vragen, denk aan de transportsector, dienstverlening, winkels, etc.

Uit een aantal inventarisaties en een 'invitational conference', blijkt dat er twee categorieën van knelpunten in het mbo/hbo/wo-onderwijs voor ouderenzorg zijn.

(1) De eerste categorie knelpunten heeft te maken met beeldvorming. De ouderenzorg heeft een slecht imago, waardoor maar een beperkt aantal studenten kiest voor het werken met ouderen. Het slechte imago is van invloed op de instroom in de opleidingen ofwel de kwantiteit.

(2) De tweede categorie knelpunten hangt samen met het ontbreken van de juiste kennis en competenties bij studenten over ouderen en ouderenzorg na het afronden van een medische of zorgopleiding.

Dat is de reden voor Leyden Academy on Vitality and Ageing, Vereniging Het Zonnehuis om samen met ZonMw Inspiratie- en Kennisdagen te organiseren om studenten en docenten enthousiast te maken voor het werken in de ouderenzorg. Samen met regionale onderwijsinstellingen, gemeentes en andere partijen wordt gezocht naar de verbindende factor om kennis te vergroten en de beeldvorming over ouderen te verbeteren.





5. Pitches: de levenslessen

Jongeren zijn op onderzoek uitgegaan en hebben op de Inspiratie- en Kennisdagen volle zalen geïnspireerd met 'pitches'.

Een pitch is een verhaal van maximaal acht minuten waarin de volgende elementen terugkomen:

- een ervaring, verwondering, verbazing over 'het nu';
- een bijzonder (persoonlijk) inzicht;
- een aanbeveling voor de toekomst;
- eventueel aangevuld met een actie voor morgen;
- passie.

Per regio waren er twaalf pitches. Twaalf maal acht minuten werd de zaal verblijdt, verrast en geraakt door de verwonderingen en verbazingen, als ook de inzichten.

Na elke vier pitches was er ruimte voor een 'PowerBoost' om te zingen, dansen, lachen en zo aandacht goed bij de pitches te kunnen houden. En in het middagdeel zijn aanbevelingen geformuleerd voor de minister, geïnspireerd op de pitches.

Hier nemen we een heel korte versie van de pitches op. Ter inspiratie, ter herinnering. De woorden doen te kort aan de werkelijke inspiratie. Het is niet anders.

09.30

Inloop

10.00

Opening Marieke van der Waal/Rajiv Somaroe
Minister Jet Bussemaker aan het woord
Henk Smid (ZonMw)

10.20

10.30

Grootschalig - Kleinschalig?

Sascha Schwedersky Jan Braakman

10.40

Jongeren als oplossing voor betere zorg

Paul Knijnenburg Afiya Vreden Imre van Paridon

10.50

Zorg voor ouderen zoals je zelf verzorgd wil worden

Manon Reus Jelle de Boer Roy de Jong

11.00

Get Oud

Ingrid Meijering Marion Duimel

11.10

Powerboost

11.40

Kansen bij eenzaamheid

Bonnie Knecht, Mijntje de Leeuw, Pablo Ramos, Anoekska v Westing

11.50

Verrijk je wijk

Emma Redingius Barend Komen

12.00

Kansen aanpak werkloosheid

Jenny vd Peet, Marielle Baart, Can Kartal

12.10

Onderwijs&Beeldvorming

Guillermo Portal, Anneleen Lange

12.20

Powerboost

Wethouder Roos van Gelderen

Lunch

13.00

Activerende Zorg

Floor Westendorp

13.10

Campagne LevenSles

Olivier de la Rambelje, Jessica de Groot

13.20

Oud of the Box

David van Bodegom

13.30

Woonwijk van de Toekomst

Nazli Colakoglu Larosso Bak

13.40

Powerboost

14.00

Ronde 1: Brainstorm aanbevelingen Minister

15.00

Ronde 2: Concrete aanbevelingen

15.30

Overhandiging aanbevelingen aan Rudi Westendorp

16.00

Afsluiten&Borrel

Inloop

Opening Marieke van der Waal/Rajiv Somaroe
Minister Jet Bussemaker aan het woord
Mieke Hollander (ROC MN)

Menselijke waarde

Jita Hoogerduijn

E-learning

Christle Jasinta Sarah Butôt Roos van Klink

Ouderwets Gezellig!

Jasmijn Demi Gislaine Kyoma

Wijkleerbedrijf Amersfoort Soesterkwartier

Rita Scholten

Powerboost

Zijn ouderen wel wie we denken dat ze zijn?

Carina, Augustin, Ilias, Hanane

4 het leven

Laura Peeters

Uit de verzorgende stand

Peter van Muijen Rosalie van Zetten Suzanne van Winkel

Belang jongeren voor ouderenzorg

Marieke Schuurmans

Powerboost

Lunch

Youngsters

Anne Dijkhorst

Wonen in de toekomst

Sucha Yang, Anne Larue

Ouderen Gedicht

Rienk Wielenga

Campagne LevenSles

Olivier de la Rambelje, Jessica de Groot

Powerboost

Ronde 1: Brainstorm aanbevelingen Minister

Ronde 2: Concrete aanbevelingen

Overhandiging aanbevelingen aan Jita Hoogerduijn

Afsluiten&Borrel

Inloop

Opening Marieke van der Waal/Floor Westendorp
Minister Jet Bussemaker aan het woord

Haastmentaliteit kost geld

Annemieke Hof

Oud Geleerd Jong Gedaan

Rick de Jong Wouter Stolkwijk Matthijs Vos

Jong Belegen

Cornelis Kapitein

Geef ouderenzorg een impuls

David Martinez

Powerboost

Intergenerationeel Giethoorn

P. Ansing J. Degger L. Hullegien H. Kral B. Koers K. Visser

Generatielab

Kees Penninx

Van grijs naar kleur

Wouter Stolkwijk Matthijs Vos Rick de Jong

Bis Pueri Senis

Pim de Laat

Powerboost

Lunch

Tips voor goed onderwijs

Robertha Langenberg

De winst van het ouder worden

Lisanne Piek Shauni Walraven Marinda Stigt

Reis met opa en oma in de virtuele wereld

Matthijs Vos Rick de Jong, Wouter Stolkwijk

Lab 1870

Micha Baksteen

Powerboost

Ronde 1: Brainstorm aanbevelingen Minister

Ronde 2: Concrete aanbevelingen

Overhandiging aanbevelingen aan Carolien Smits

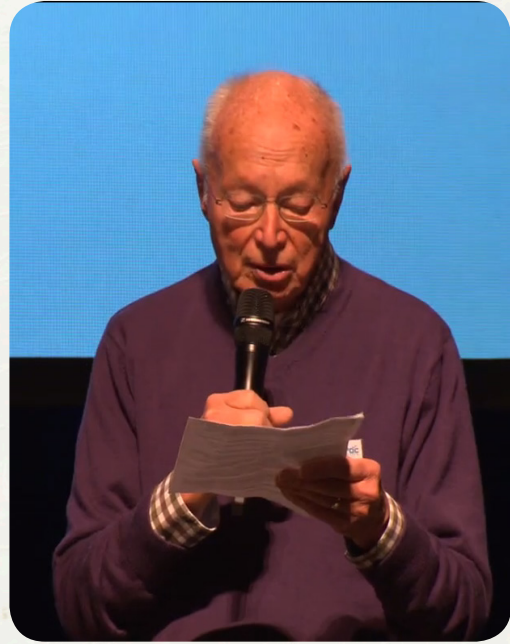
Afsluiten&Borrel



Programma LevenSles

Inspiratie & Kennisdagen Zorg voor Ouderen

7. 8 en 11 november 2013
Regio Leiden, Utrecht, Zwolle





Leiden

Pitch 1: Onafhankelijk – Afhankelijk

Veel politieke discussies gaan over de vraag of zorg beter georganiseerd kan worden in grootschalige dan wel kleinschalige omgeving. Sascha heeft zelf als jong mens in het ziekenhuis gelegen. En hij heeft meegemaakt dat je op de kinderafdeling meer en betere aandacht krijgt dan op de volwassenenafdeling van eenzelfde ziekenhuis. Het gaat dus niet over grootschalig vs. kleinschalig. "Hoe ouder je wordt, hoe minder aandacht je krijgt".

Sascha betoogt dat de discussie tussen grootschaligheid en kleinschaligheid een schijn discussie is, die ons afleidt over waar het werkelijk om gaat: Oprechte aandacht hebben voor elkaar. Jan (80+) vult aan. Het lijf is een omhulsel. Niet jong helpt oud. Niet oud helpt jong. Mensen helpen elkaar.

Sascha Schwedersky & Jan Braakman
Student ROC Leiden & veelkenner op het gebied van zorg







Leiden



Pitch 2: Jongeren als betere oplossing voor zorg

Drie jongeren zien kansen voor het verbeteren van aandacht en zorg voor ouderen. Wat hen in stages opvalt: ouderen die niet meer naar buiten gaan, ouderen waar niemand meer langskomt, ouderen die niets anders doen dan in hun stoel zitten. En als overmaat van ramp: ouderen die lang in vieze luiers blijven zitten. Ze hebben zelf dingen gezien, waarvan zij vinden, dat het niet langer kan.

Hun overtuiging: als elke oudere een half uur per dag buitenkomt, scheelt dat een berg medicijnen, boosheid en tijd van personeel in crisismanagement.
"Zo ingewikkeld is het niet, morgen kunnen we al starten."

En ze hebben een oplossing bedacht om dat voor elkaar te krijgen: zet jongeren in. Niet zo maar. Alsof ouderen niets zijn en jongeren de ouderen als hondje gaan uitlaten. Nee, zet die jongeren in die er wat van kunnen leren. Bijvoorbeeld: studenten sociaal-maatschappelijke dienstverlening leren om interviews af te nemen, goede gesprekken te voeren en zich te verdiepen in levens van mensen. Zorg dat zij stage kunnen lopen met ouderen om levensverhalen te achterhalen. En laat ze dat al wandelend buiten doen. Zo komen ouderen weer buiten, hebben ze oprechte aanspraak en zo kunnen de jongeren interessante levensverhalen achterhalen. Daar worden ze zelf ook wijzer van.

Paul Knijnenburg, Afiya Vreden & Imre van Paridon
Studenten
ROC Leiden







Leiden

Pitch 3: Zorg voor ouderen zoals je zelf verzorgd wil worden



Ouderen blijvend stimuleren is het adagium van drie stagiairs van Marente. Zij zijn van mening dat ouderen te vaak worden behandeld alsof ze niets meer kunnen.

Zo krijgen in verzorgingshuizen en verpleeghuizen te veel ouderen slap eten geserveerd, dat wil zeggen gepureerd. Slechts 30% van hen heeft dit werkelijk nodig. 70% kan nog goed kauwen. Kauwen is een belangrijke motorische vaardigheid, die zijn weerslag kent op het hele lichaam. Wanneer mensen het goed kauwen wordt ontnomen, is dat al een begin van onderstimulering en achteruitgang.

Ouderen hebben net als alle mensen spiegelneuronen. De omgeving heeft invloed op de activering van hun hersenen. Wanneer ze te weinig activiteiten zien, gaan ze vanzelf ook minder activiteiten ondernemen. En hoe minder ze doen, hoe strammer ze worden.

Kortom: het is belangrijk ouderen, zowel thuis als in verzorging- en verpleeghuizen te activeren. Jongeren in de buurt, zien van activiteit, stimuleert al. En dat is iets dat nadrukkelijker terug zou moeten komen in lessen op school en in stages bij in de verpleging.

Manon Reus, Jelle de Boer & Roy de Jong
Stagiairs Marente, studenten
Leidse Hogeschool en ROC Mondriaan







Leiden

Pitch 4: Get Oud

In 'Wat ik later wilde worden' heeft GetOud bijna vijftig ouderen voor één keer omgekleed en opgemaakt in het beroep dat ze eigenlijk hadden willen worden, maar nooit geworden zijn. Achter elke foto schuilt een persoonlijk verhaal, waarom zijn ze het niet geworden? Vrouwen werden bijvoorbeeld geacht te stoppen met werken na het huwelijk, anderen moesten hun ouders opvolgen in het familiebedrijf of er was geen geld voor een opleiding.

GetOud heeft de ouderen met veel aandacht en tijd aangekleed en ook de nagels gelakt en de haren gedaan. De oude heren en dames voelden zich als herboren. "En al waren sommigen dementerend, en hebben ze meestal problemen met het korte termijn geheugen, dit had blijkbaar zoveel positieve impact dat ze dagen later nog vertelden over deze bijzondere ervaringen." De verhalen geven kippenvel en vooral ook heel veel zin om achter meer verhalen van ouderen te duiken.

Ingrid Meijering & Marion Duimel
Stichting GetOud
www.getoud.nl





De maatschappij,
daar horen onze eenzame ouderen toch ook bij?!

Met elkaar ben je niet alleen

Bonnie Knegt & Mijntje de Leeuw
Pablo Ramos en Anoeska van Westing



Leiden



Pitch 5: Kansen bij eenzaamheid



Als dochter van 'Crime Scene Cleaners', ziet Bonnie van heel dichtbij wat eenzaamheid met mensen doet. Haar ouders komen op plaatsen van 'onontdekt overlijden', waar mensen soms wel zes weken hebben gelegen zonder dat iemand ze heeft gemist. Zij roept op tot het terugdringen van eenzaamheid met sterk beeldmateriaal.

"Bezuinigingen zijn geen risico voor eenzaamheid. Sterker nog, ze zouden het wel eens kunnen terugdringen.", vervolgt Mijntje de Leeuw. Ze laat een interessante denkrichting uit Houten zien: door bezuinigingen kon een tiernermoederhuis de huisvesting niet meer betalen, en door andere bezuinigingen zag een verzorgingshuis steeds meer lege bedden. Ze sloegen de handen ineen en er ontstond een tiernermoederhuis gecombineerd met een verzorgingshuis. De 'eenzame ouderen' kregen verbinding met tiernermoeders. Ze gingen oppassen, tips geven en helpen koken. De moeders konden weer naar school en hun opleiding afmaken. Bezuinigingen waren hier voor beide groepen een verbindende factor.

Pablo Ramos ziet mogelijkheden voor het beter signaleren van eenzaamheid door inzet van social media. En dan met name om eenzame ouderen in beeld te krijgen die geen familie/mantelzorgers hebben.

Hun boodschap: met minder budget is er heel veel meer verbinding mogelijk. En er is geen keuze, we moeten er mee aan de slag.

Bonnie Knegt, Mijntje de Leeuw, Pablo Ramos & Anoeska van Westing
Studenten
ROC Leiden



CALL





Leiden

Pitch 6: Verrijk je wijk

Een wijkverpleegkundige kan een spin in het web zijn tussen buurthuis en ouderen. Elke wijkverpleegkundige zou naast verpleegkundige handelingen een goed beeld moeten hebben van wat er in buurten en buurthuizen gebeurt. Zo kan de buurtverpleegkundige aansluiting maken tussen de ouderen en dat bestaande aanbod. Want de geneeskundige verpleging is maar een klein stukje van wat nodig is.

Wanneer ouderen beter contact hebben met elkaar, maar ook met jongeren, er voor elkaar kunnen zijn, is er minder zorg nodig. En een wijkverpleegkundige ziet vaak alles. Een koelkast met allerlei producten over de datum is een signaal dat iemand vereenzaamd. "Wacht dan niet, maar activeer iemand door iets aan te raden wat ook echt past." En dat leren we nu op school niet, maar is eigenlijk wel essentieel voor de toekomst.

Emma Reddingius & Barend Soet
Studenten
Hogeschool Leiden







Leiden



Pitch 7: Kansen aanpak (jeugd)werkloosheid

Je zou bijna gaan denken dat jongeren er alleen voor ouderen kunnen zijn en niet andersom. Niets is minder waar. In dit voorstel komen drie studenten met het idee om onder ouderen te onderzoeken welke ouderen een breed netwerk hebben en zin hebben om zich in te zetten voor jongeren met een kwetsbaar netwerk. Van hoe hoor ik me te gedragen tot het openen van de eerste deur. En mochten er ook direct wat (tijdelijke) baantjes zijn waarbij de werklozen direct van waarde kunnen zijn voor ouderen, in ruil voor hun diensten, waarom niet.

En voor degenen die gewoon graag voor ouderen willen zorgen, nuttig willen zijn, al zijn ze nu tijdelijk werkloos. Een aanbeveling: zorg dat het voor iedere werkloze interessant wordt om bezig te zijn met ouderen. Bijvoorbeeld omdat elke maand werkzaamheden voor ouderen doen, een week extra uitkering opbrengt. Op die manier zorgen we ervoor dat mensen die werkloos zijn in contact blijven, helpen ze ouderen aan contact. En wie weet... Wie weet krijgen daardoor meer mensen zin om in de zorg te gaan werken.

Jenny van der Peet, Mariëlle Baart & Can Kartal
Studenten
ROC Leiden en ID College



maar papa,
opa heet toch helemaal
niet Alzheimer?





Leiden

Pitch 8: Onderwijs & Beeldvorming

Iedereen heeft beelden over oud, jong, dik, dun. En slechts weinigen checken de beelden in onze hoofden. Essentieel, want de werkelijkheid is veelkleuriger dan de versimpelde beeldvorming die vaak ontstaat. Elke dag zien we en ontmoeten we vele levenslustige ouderen. En toch op stages, ontmoeten we enkel de hulpbehoevenden. Dat gecombineerd met media, zien we niet meer hoe veel vitaliteit er onder ouderen is. En volgens Guillermo Portal en Anneleen Lange heeft het onderwijs een belangrijke rol te vervullen in het uitdagen van beeldvorming en het bij elkaar brengen van werelden die gescheiden lijken. Dat gaat over elkaar zien. Maar ook weten wat ouderdom betekent door te ervaren. In elkaars rol kunnen kruipen.

Guillermo Portal & Anneleen Lange
Studenten
Universiteit Leiden, LUMC









Leiden

Pitch 9: Activerende zorg

Een eerste verpleegstage. Je beeldt je in dat je langs een hulpbehoevende oudere gaat. De wereld op zijn kop. Hij gaat jou vertellen hoe je moet prikken. En hij daagt je uit om nog meer te doen dan dat jij denkt te kunnen. Blijkt hij internist te zijn... En jou als verpleegkundige te willen opleiden. Dat heeft hij zijn hele leven al gedaan. En waarom nu niet. Zo begint Floor haar verpleegstage. En ziet meteen dat ouderen niet een groep zijn. Sindsdien heeft ze geleerd hoe belangrijk het is in de verpleging voelsprietten te ontwikkelen. Te weten en voelen wanneer ouderen echt hulp nodig hebben, maar ook heel goed door te hebben wat ze zelf kunnen. En ze daartoe uit te dagen, al proberen zij nog zo om je daartoe te ontmoedigen. Het vraagt stevig professionalisme. Het is ook best gedurfd. Maar je kunt anders een goede verpleegkundige worden. Zie wanneer je er echt moet zijn, en wees ook gewoon heel helder, wanneer iemand het zelf kan. Daag daartoe uit.

Floor Westendorp
Student
Hogeschool Vliссingen





Leiden

Pitch 10: Campagne LevenSles

Topaz, een zorginstelling in de regio Leiden, vertelde Olivier en Jessica dat er vrijwel geen vrijwilligers jonger dan 70 zijn. Om activiteiten te organiseren voor 70+ putten ze voornamelijk uit een bestand van vrijwilligers die zelf bijna allemaal 70+ zijn.

Hun vraag: wat is er nodig om meer jongeren aan te trekken tot vrijwilligerswerk met ouderen? Ligt het aan de activiteiten of aan iets anders?

Olivier en Jessica waren zelf niet per se geïnteresseerd in dit type vrijwilligerswerk. Zij hebben zichzelf dan ook mede als uitgangspunt genomen voor hun zoektocht. Met camera's zijn ze op pad gegaan om ouderen te interviewen en te achterhalen wie zij zijn. En ze zijn telkens weer verrast door de ontdekkingen die zij deden. "Ouderen zijn veel leuker dan we dachten... En ze zitten ook gewoon op Facebook."

Hun advies: de eerste activiteit die zou moeten worden opgezet is een camera-activiteit. Laat jongeren ouderen filmen, of misschien wel andersom. Zo ontstaat een eerste contact. En daarna begrijp je elkaar veel beter. Kortom maak geen campagne, maar laat zoveel mogelijk campagnes ontstaan.

Het filmpje van Olivier en Jessica is op de linkerpagina te vinden.

Jessica de Groot & Olivier de la Rambelje
Studenten
ROC Leiden en ID College

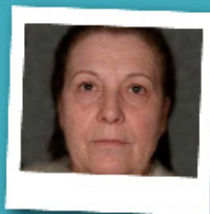
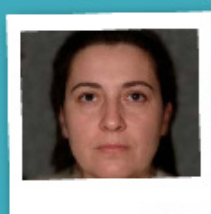
Oud OF THE BOX

Leyden Academy
ON VITALITY AND AGEING

zin



GEZOND OUD



ONGEZOND OUD

**WELKE KEUZE
MAAK JIJ?**

JE KUNT ANDERS VEROUDEREN,
ALS JE BEGRIJPT HOE VEROUDERING WERKT.



Leiden



Pitch 11: Oud of the box

David van Bodegom is verouderingswetenschapper. Hij legt een verband tussen ons gedrag en hoe we ouder worden. "Je kunt anders verouderen als je begrijpt hoe ouder worden werkt." Je gedrag bepaalt grotendeels hoe je veroudert en gedrag is moeilijk te veranderen.

Het zit bijvoorbeeld in onze genen om veel te willen eten en weinig te willen bewegen. Ooit was dit gunstig voor onze overleving, maar in onze moderne omgeving zorgen dezelfde genen voor veel verouderingsproblemen. Je moet je genetische gewoonte als het ware kennen om dat voor te zijn.

David geeft simpele en handige huis-tuin en keukentips om gezond ouder te worden. Om je te verleiden tot ander gedrag, maak je gewenst gedrag makkelijk, denk aan fruit op ooghoogte en geen chips in huis. Op www.oud-of-the-box.nl is volop inspiratie te vinden.

David van Bodegom
Verouderingswetenschapper
Leyden Academy on Vitality and Ageing







Leiden

Pitch 12: Woonwijk van de toekomst



Zo. Een technisch hoogstandje om de pitches in Leiden mee af te sluiten. Larosso heeft een 3D-animatie gemaakt van hoe hij de woonwijk van de toekomst ziet. Nazli leidt ons er doorheen. Een hoogstandje. Een wijkcentrum, waarbij ze inzoomen om een aantal highlights en opvallende veranderingen in de toekomst te laten zien. Ontmoetingen tussen oud en jong zijn opvallend vaak aanwezig. Er zijn verschillende mogelijkheden voor werk door/met ouderen, waarin er mogelijkheden zijn voor ouderen om hun financiële situatie te bespreken en er zijn volop mogelijkheden voor mbo-studenten om bij te dragen aan de toekomst van ouderen.

Centraal staat de relatie tussen beiden, die ook naar beide kanten werkt: wat kan een jongere betekenen voor een oudere en wat kan de oudere voor de jongere betekenen.

Nazli Colakoglu & Larosso Bak
Studenten
ROC Leiden









Utrecht

Pitch 1: Zorg is 'zorg voor ouderen'


Zorg is zorg voor ouderen. Het is een illusie om anders te denken, volgens Jita. Het maakt niet uit waar je later in de zorg gaat werken. De kans is 90% dat je veel met ouderen te maken zal hebben. Of het nu is als cardioloog, orthopeed of verzorger. Het is simpel. Jongeren hebben nu eenmaal minder zorg nodig. Het is dan ook eigenlijk een meer dan interessante doelgroep. Ze hebben interessante zorgvragen. En veel meegemaakt. En toch... zien we ze vaak anders, nutteloos. De ouderen van nu dachten vroeger overigens helemaal niet anders over ouderen. Zie op de linkerpagina wat ze in de jaren '60 over ouderen zeiden. Over wie ze nu zijn dus eigenlijk.

Jita Hoogerduijn
Onderzoeker/associate professor
Lectoraat Chronisch zieken
Hogeschool Utrecht



Ouderen + (Eigen) wijsheid = Humor





Utrecht

Pitch 2: E-learning


Drie dames van de hogeschool Utrecht hebben de handen ineen geslagen om een prototype te maken voor een e-learning module. Ze maakten deze e-learning module, omdat complicaties bij ouderen groter kunnen zijn dan bij de 'gewone' zieke. Het is bij ouderen belangrijk net iets beter moet op te letten op wat je ziet. Ook vraagt de zorg voor ouderen verder doordinken wat de gevolgen kunnen zijn van je advies.

Om in de module jong en oud al dichter bij elkaar te brengen, willen ze in de module ouderen in de rol van kennisdrager. Ouderen zelf hebben een belangrijke rol in de module, om zichzelf van een andere kant te laten zien. Hun wijsheid gecombineerd met wat er geleerd moet worden, zorgt al voor meer dynamiek over het onderwerp.

Christle Jasinta, Sarah Butôt & Roos van Klink
Studenten
Hogeschool Utrecht

#OUDERWETS
GEZELLIG





Utrecht





Pitch 3: #Ouderwets gezellig!

Er is gewoon geen logische plek voor een ontmoeting van jongeren met ouderen. En zeker niet met ouderen die in een verzorgings- of verpleeghuis zitten. Jasmijn en Kiyomie lieten hun gedachten gaan over die afstand tussen jong en oud.

Zij zien kansen voor een 'ouderwets gezellig cafe' in verzorgingshuizen waar ruimtes leeg staan. Het cafe wordt een leerwerkbedrijf waar studenten van zorgopleidingen, maar ook horeca, popacademie en interieurontwerpers op verschillende manieren aan de slag kunnen. En het cafe wordt gerund samen met ouderen, vitale ouderen uit de omliggende wijken en mogelijk in samenspel met ouderen uit de huizen zelf.

Als oma en jij achter de bar staan, is contact een heel ander verhaal. Je bent gelijkwaardig. En dat maakt het gesprek makkelijker. En als daarbij ook nog de popacademie muziek maakt en de interieurontwerpers een sprankelend interieur kunnen maken...


Jasmijn Hierink & Kiyomie Altena
Studenten
ROC Midden Nederland




Hulpvraag en leersituatie



WijkLeerbedrijf
Amersfoort Soesterkwartier



Utrecht

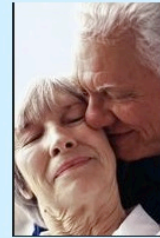


Pitch 4: Wijkleerbedrijf Amersfoort Soesterkwartier

Het wijkleerbedrijf zet studenten en leerlingen van het mbo en vmbo in om bij te dragen aan het welzijn van buurtbewoners. "Merkt u dat u niet meer alles zelf kunt doen? Of kent u iemand die niet meer alles zelf kan? Zoals afwassen of boodschappen doen? De stagiairs van WijkLeerbedrijf Amersfoort Soesterkwartier willen u graag helpen." De stagiairs doen ervaring op in de praktijk. En er ontstaan interessante nieuwe verbindingen.

Rita Scholten
Stagemakelaar
Wijkleerbedrijf Amersfoort







Verliefd

Augustine





Utrecht



Pitch 5: Zijn ouderen wel wie we denken dat ze zijn?



"Ouderen kunnen verliefd zijn. Dat klinkt gek. Maar zo is het niet," begint Augustine. Zijn medestudenten vervolgen: "Eigenlijk zijn ouderen en jongeren nog steeds hetzelfde. Hun lijf is anders." We beseffen dat onvoldoende.

Mensen gaan niet goed met ouderen om. En zeker jongeren. Als een oude dame even de kluts kwijt is, lachen we haar vooral uit. Het is lastig voor jongeren om zich te verhouden tot ouderen. Het is vervelend als een oudere je hulp niet wil aanvaarden, omdat ze je niet 'tot last' wil zijn. Dan weet je ook niet hoe je je ertoe moet verhouden.

Het is belangrijk om daarmee om te leren gaan, zodat oud en jong elkaars waarde zien. Ouderen zouden ook mogen leren hulp te accepteren, omdat dat voor de jongere belangrijk is om er te kunnen zijn. En jongeren zouden moeten leren dat als ouderen zeggen niet tot last te willen zijn, ze eigenlijk zeggen: "ik wil je hulp wel, maar dan wil ik ook iets voor jou terug kunnen doen." Ook ouderen willen nog steeds waardevol zijn. En wij denken misschien maar al te makkelijk dat ze geen gevoel meer hebben, omdat ze al zo lang leven.

Deze jongeren willen een campagne waardoor oud en jong elkaar gaan waarderen. Het moet twee kanten op gaan. En laten zien dat ze op elkaar lijken, die ouderen en jongeren.

Carina van Dijk, Augustine Baryoh, Hanane Haddachi & Ilias El Aissaoui
Studenten
ROC Midden Nederland







VIER HET
LEVEN

“Een concept met een gouden randje, ik voel me een koningin en blijf absoluut meegaan tot ik dood ga”





Utrecht

Pitch 6: Vier Het Leven

Mensen die een hoge leeftijd bereiken, zitten veelal thuis. Veel ouderen verliezen zo gaandeweg het contact met anderen, met de maatschappij, met het leven. Stichting Vier het Leven zet zich in om die verbinding te herstellen.

Sociaal-culturele arrangementen lenen zich bij uitstek voor deze missie. Een mooie voorstelling dompelt je onder in een andere belevingswereld die confronteert, verleidt, verrast en ontroert. Je ontmoet bekende en nieuwe mensen en voelt je weer even écht verbonden.

Van uitsluiting naar insluiting. Veel ouderen zijn niet in staat om zelfstandig hun uitstapjes te regelen. Terwijl juist de sociale aspecten een essentiële rol spelen in het verbeteren van de kwaliteit van leven. Blijven meedoen aan maatschappelijke activiteiten is daarom essentieel.

Vier Het Leven biedt vrijwilligers de mogelijkheid om gratis naar een voorstelling te gaan, wanneer zij de ouderen meenemen naar deze voorstelling en van deur tot deur zorgen voor een gezellige avond.

Laura Peeters
Vier Het Leven





Zorgorganisaties



De oudere zorgvrager



Aan wiens zijde staat de
verpleegkundige?



Utrecht



Pitch 7: Uit de verzorgende stand

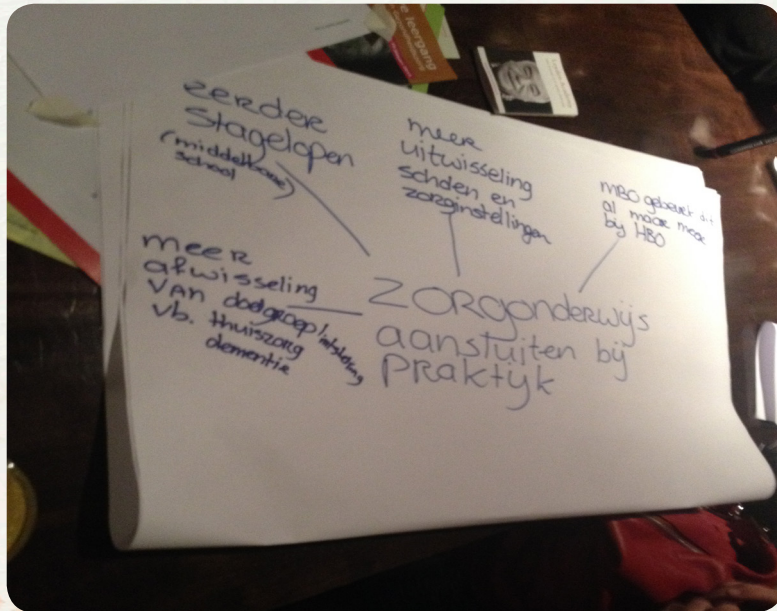
"De eed centraal stellen is belangrijk. We moeten als verpleegkundigen beseffen waar je trouw aan zweert." In de praktijk zien ze te vaak dat de verpleegkundige trouw is aan de instelling waarin hij/zij werkt, meer dan aan de ouderen die hij/zij verzorgt. Belangen van zorginstellingen zijn hele andere belangen dan de belangen van de zorgvrager. En zo ontstaat er een spagaat tussen de loyaliteiten van de verpleegkundige. Aan wie ben je trouw?



In een zorgleefplan ontbreekt vaak het doel van de zorg, afgestemd tussen zorgvragers, familie en zorgverleners. Zonder invulling van dit zorgleefplan bepalen de zorginstelling en het zorgpersoneel wat onder goede zorg valt. En daar handelt het personeel vervolgens naar. Zorgpersoneel is in dienst van de instelling en breekt daardoor te makkelijk onbewust zijn/haar eed.

En dat mag niet gebeuren. De zorgvrager hoort ten allen tijden centraal te staan. En dat is niet per se duurder. Want een zorgvrager wil soms minder dan het zorgpersoneel denkt. Vooral echte aandacht.

Peter van Muijen, Rosalie van Zetten & Suzanne van Winkel
Studenten
Hogeschool Utrecht







Utrecht



Pitch 8: We hebben elkaar allemaal nodig

“Vrijwel iedereen heeft met ons te maken: verzorgenden en verpleegkundigen. Iedereen kent ons. Je komt ons overal tegen. Er is (bijna) geen enkel mens dat ons nooit ergens in zijn leven tegenkomt. We zijn een belangrijke groep in Nederland als het gaat over contact met elke doelgroep.”


Er is sprake van vergrijzing. De vergrijzing gaat veel vragen van verpleegkundigen. Als we naar de toekomst kijken, zien we een toenemende complexiteit van zorg en een toenemende vraag naar langdurige zorg. Uiteindelijk zien we vooral een toenemende zorgvraag bij mensen thuis. Langdurige zorgbehoevenden die voorheen in het ziekenhuis lagen, gaan in de toekomst vrij snel naar huis. Het is van groot belang dat jongeren en ouderen daar nu al over nadenken.

Marieke heeft onderzoek gedaan onder een hele brede groep verpleegkundigen om nieuwe beroepsprofielen te maken gericht op de toekomst. De vergrijzing zal veel verandering vragen van verpleegkundigen. Een ding is zeker: het wordt een dynamisch beroep. En elke beroepsgroep in de zorg doet ertoe. We hebben elkaar allemaal nodig.

Marieke Schuurmans
Hoogleraar verplegingswetenschappen
Lector ouderenzorg
Hogeschool Utrecht / Universiteit Utrecht







Utrecht

Pitch 9: The Youngsters



Anne Dijkhorst studeerde fotografie. Als afstudeeropdracht bedacht zij om levende en sprankelende 'hippe' ouderen te fotograferen.

"Er wordt een grote groep mensen ouder die het oud worden opnieuw aan het uitvinden is. Grotendeels afkomstig uit een generatie die de jongerencultuur uitvond, in de jaren '60 en '70 aan de wieg stond van de hedendaagse popmuziek, het modebeeld decennia lang bepaalde en nog steeds een flinke vinger in de pap heeft op economisch, maatschappelijk en politiek toneel. De generatie van de babyboomers. Wij noemen ze Youngsters en zien een kleurrijke diverse groep die niet in een hokje is te plaatsen. Opgegroeid in een wereld vol subculturen, vormden zij hun eigen identiteit. Ze staan midden in het leven: actief, levenslustig, maar vooral jong van geest. Mooie mensen met dito verhalen. Misschien wel de grootste subcultuur ooit."

"De Youngsters zijn de Hipsters onder de ouderen."

Ouderen die anders zijn, die vol in het leven staan. Bij haar studie vonden ze het maar een beetje eigenaardig. Ze zet door. Het is een prachtig boek geworden, een documentaire en vooral een fantastisch beeld op bijzonder ouder worden.

Anne Dijkhorst
Auteur/adviseur
The Youngsters - bureau vijftig



Zorg van morgen

ZORG V/D TOEKOMST



OGHTEND

MIDDAG

AVOND



Actief leven: leefomgeving van de toekomst 18



Utrecht

Pitch 10: Wonen in de toekomst



Met een architect in de hand, hebben twee studenten van de hogeschool Utrecht nagedacht hoe tot een woonomgeving te komen die activerend werkt, waarbij ouderen op een prettige en zelfstandige wijze ouder kunnen worden. Actief ouder worden betekent dat bestaande functies enige aanpassing vragen. Ruimte voor ouderen om nog te kunnen ondernemen.

Ruimte om te sporten en bewegen. En combinaties te maken van oud en jong. In plaats van alles in te richten waarbij minimale activering nodig is, is het belangrijk om inrichtingen te maken die uitdagen om in beweging te komen. Ze zien de zorg van nu als zorg met een te groot passiverend effect.

Anne Larue & Su Cha Yang
Studenten
Hogeschool Utrecht







Utrecht

Pitch 11: Langs berg en dal

Levenservaringen van ouderen verdicht tot levensliederen, op muziek gezet en luisterrijk ten gehore gebracht. Langs Berg & Dal startte met een groep bewoners van verzorgings-
tehuis Tamarinde. Het haalt oude mensen uit hun dagelijkse routine, brengt hen bij elkaar,
geeft persoonlijke aandacht en biedt een luisterend oor. Oude mensen hebben een schat
aan levenservaring en daarin verborgen wijsheid. Zij leven op hun oude dag vaak in een
kleine, dikwijls geïsoleerde wereld.



Een groep van twaalf bewoners vertelde levensverhalen in afwisselende vorm. Die verhalen
werden opgetekend en na een eenvoudige bewerking voorgelegd aan het Dichtersgilde
van de stad Utrecht. Gedurende een aantal weken maakten vijf dichters van het gilde van
die verhalen levensliederen en gedichten. De levensliederen gingen naar muzikmakers en
componisten die het op muziek zetten.

Dit project is opgezet door De Academie Het Nut Voorbij in samenwerking met Urban Pilots
en Het Scharlaken Imperium.

Rienk Wielenga
Rector
Academie Het Nut Voorbij







Utrecht

Pitch 12: Campagne LevenSles

In Leiden en ook in Utrecht vertelden Olivier en Jessica vol vuur hoe je met op pad gaan beeldvorming verandert. Hun vraag: wat is er nodig om meer jongeren aan te trekken tot vrijwilligerswerk? Ligt het aan de activiteiten of aan iets anders? Olivier en Jessica waren zelf niet perse geïnteresseerd in dit type vrijwilligerswerk. Zij hebben zichzelf dan ook mede als uitgangspunt genomen voor hun zoektocht.


Met camera's zijn ze op pad gegaan om ouderen te interviewen en te achterhalen wie zij zijn. En ze zijn telkens weer verrast door de ontdekkingen die zij deden. "Ouderen zijn veel leuker dan we dachten... En ze zitten ook gewoon op Facebook." Hun advies: de eerste activiteit die zou moeten worden opgezet is een camera-activiteit. Laat jongeren ouderen filmen, of misschien wel andersom. Zo ontstaat een eerste contact. En daarna begrijp je elkaar veel beter. Kortom maak geen campagne, maar laat zoveel mogelijk campagnes ontstaan.

Het filmpje van Olivier en Jessica is op de linkerpagina te vinden.

Jessica de Groot & Olivier de la Rambelje
Studenten
ROC Leiden en ID College







Zwolle



Pitch 1: Haastmentaliteit kost geld

Ouderen hebben hun hele leven zelfstandig gewoond. En opeens belanden ze om de een of andere reden in een verzorgings- of verpleeghuis. Een andere omgeving, andere mensen, andere regels. Veel ouderen proberen in het begin weg te komen uit zo'n huis. Ze willen er niet zijn. Herkennen er niets. Annemieke heeft gezien dat in zulke situaties te snel wordt gegrepen naar onrustmedicatie. Met onrustmedicatie is zo'n onrustige oudere die steeds weg wil, weer rustig en in het gareel.



Annemieke heeft een andere strategie gekozen en die werkt. Als ouderen onrustig zijn, zet ze een muzikje op en gaat samenzingen, ze vraagt een ouderen om haar te helpen de afwas te doen, ze gaan spelletjes doen. Resultaat een kalmerend effect en een veel beter contact met ouderen. "Onrustmedicatie zou echt een allerlaatste redmiddel moeten zijn en is een gevolg van onze eigen haastmentaliteit." Als we alles hup hup hup willen doen, dan past een oudere daar niet tussen.

Ze spoort alle aanwezigen aan om zich te onthouden van haast en te werken aan echt contact en de kleine dingen die daarin een groot verschil maken.

Annemieke Hof
Student
Hogeschool Windesheim







Zwolle

Pitch 2: Oud geleerd jong gedaan

Rick de Jong houdt een vurig pleidooi voor het meer nog dan nu het geval is koppelen van jong aan oud en oud aan jong. Beiden hebben elkaar wat te bieden. En omdat dat te beseffen, kan je niet jong en oud genoeg beginnen.



Zijn pleidooi: koppel de buitenschoolse opvang aan huizen waar ouderen wonen en aan zelfstandig wonende ouderen. Aan ouderen die gewoon af en toe zin hebben in een spelletje, in voorlezen. Je kunt op alle leeftijden voor elkaar van betekenis zijn. Een kind kan een kamer opvrolijken met een tekening of meedoen aan een middag bingo (als je klein bent, vind je dat heel leuk en als je oud bent ook weer).

Rick geeft aan dat oud en jong eigenlijk een ideale doelgroep is om te verbinden en veel dichter tegen elkaar aanligt dan vaak wordt gedacht. De herinneringen van dementerende ouderen staan niet voor niets weer dichtbij het jonge kind.

Rick de Jong
Student
Deltion College







Zwolle



Pitch 3: Jong Belegen

Jong Belegen laat jongeren en ouderen in elkaars leefwereld stappen. Voor een dag gaan jong en oud helemaal mee in het leven van de ander. Er ontstaat een ontmoeting die fascinerend is, omdat je leert door elkaars ogen te kijken.

Een oude dame gaat mee naar school, gevolgd door een uur kick-boxen en een bijbaantje bij de Albert Heijn. Een jonge man doet een dag mee met de oudere dame. Mee op pad, boodschappen doen, hulp bieden aan anderen en aan het einde van de dag afsluiten met een partij bridge.

Ze komen als mens in elkaars leefwereld. Er ontstaan ontmoetingen. Van de ontmoetingen worden foto's gemaakt. Zo blijft er een herinnering aanwezig die ook steeds fysiek aanwezig is. Het is fascinerend hoe beeldvorming verschuift door een echte ontmoeting.

Cornelis Kapitein
Docent en onderwijsvernieuwer
Deltion College



Complexe zorg?





Medium en Intensive Care

106

IC

Verpleegafd. D 1



Zwolle

Pitch 4: Geef ouderenzorg een impuls



Door welke bril kijk je naar de ouderenzorg? David laat zien dat ouderenzorg van alle zorg *de* meest inspirerende zorg is. Simpelweg omdat het de meest uitdagende zorg is die je kunt leveren. En zeker voor hbo-V-studenten.

Hij denkt dat er geen betere tak van sport is om je werk te gaan doen dan ouderenzorg. Je krijgt te maken met functionele beperkingen, kwetsbaarheid en regieverlies en multimorbiditeit. Het vraagt veel van zorgverleners. Hbo-V zou dit als tak van sport moeten promoten als de meest interessant zorgtak die er is.



In de zorg voor ouderen zou meer ruimte moeten komen voor de rol van hbo-V.
Zijn oproep:

- geriatrie in de onderwijsprogramma's opnemen;
- meer stageplekken voor hbo-V-studenten in ouderenzorg;
- ziekenhuiservaringen toepassen op ouderenzorg. En kansen voor verbetering ziekenhuiswerk door inbreng geriatrische kennis.

David Martinez
Student
Gereformeerde Hogeschool Zwolle







Zwolle

Pitch 5: Intergenerationeel Giethoorn


Een groep studenten heeft zich bezig gehouden met de vraag hoe jong, oud, ondernemer, gast en bewoner op een goede manier in Giethoorn kunnen samengaan. Hoe versterk je de band tussen generaties en hoe blijft Giethoorn een leefbaar dorp? Zij hebben nagedacht over oplossingen voor het versterken van een duurzame balans tussen welvaart en welzijn.

Dit hebben ze gedaan voor een speciaal programma van het Honours College van Windesheim. Het winnende initiatief was het realiseren van 'Gieters Goed', een wooncentrum tussen Giethoorn noord en zuid. Dit idee speelt in op de vergrijzing en legt een prachtige link tussen kinderen en ouderen met het creëren van kinderopvang.


Paul Ansing, Jesse Degger, Loes Hullegien, Hannah Kral, Bert Koers & Kevin Visser
Studenten
Excellence Program Windesheim
Hogeschool Windesheim







Zwolle





Pitch 6: GeneratieLab

Het GeneratieLab is een initiatief van Pieter van Dijk, Kees Penninx, Ger Tielen en Jean-Paul Kerstens. Het verbinden van generaties staat centraal om creativiteit en energie te laten bruisen voor een nieuw type ondernemerschap.



Generaties moeten hun krachten bundelen in nieuwe vormen van samenwerking en solidariteit. Nog nooit waren er zoveel generaties bij de zorg betrokken: vier generaties professionals leveren in allerlei teams de zorg aan drie generaties ouderen. De diversiteit aan generaties brengt allerlei nieuwe positieve krachten en ambities voor samenwerking, resultaatgerichtheid, snel innoveren en verbeteren van de zorg die veel beter inspeelt op de individuele behoeften van ouderen.

Door samenwerking en innovatie tussen generaties ontstaat een toekomstbestendige ouderenzorg met nieuwe vormen van integrale zorg- en dienstverlening. Gericht op het zo lang en goed mogelijk thuis blijven wonen, met een hoge kwaliteit van leven en zorg, tegen beheersbare kosten en hogere tevredenheid van klanten en professionals. Kortom, meer toegevoegde waarde.

Kees Penninx
Initiatiefnemer
Generatielab







Zwolle

Pitch 7: Van grijs naar kleur

Matthijs Vos vertelt over zijn ontdekkingen in de ouderenzorg. Ouderen kunnen meer dan wij denken. Ze hebben jarenlang gewerkt en zijn ergens goed in geworden. In werk of in hobby. Ze weten wat ze kunnen. En het is meer dan stupide als we daar niets mee doen. Als we dat laten gaan. Als we daar niet naar luisteren.



Dat is ook geen blijk van waardering voor alle kennis die je in je leven verzamelt. Waarom willen we groeien om zo te eindigen.

Dat kan anders. Wat als we een koppelingswebsite maken? Ouderen dragen kennis over aan jongeren. En jongeren doen in ruil klusjes of dragen jonge kennis over (bijv. hoe gebruik je Facebook)...

Mattijs Vos
Student
Deltion College







Zwolle



Pitch 8: Bis Pueri Senes

"Ouderen worden tweemaal kind," een vertaling van 'bis pueri senes'. Waar in de gangbare definities een vrij sombere uitleg wordt gegeven aan de uitspraak van Salomon, geeft Pim er een eigen wending aan. "Ouderen worden voor de tweede maal kind: Sommige ouderen gaan mentaal terug naar een vorm van kinderlijkheid, andere ouderen komen juist in een 'tweede of derde jeugd' terecht. Een periode met nieuwe ontdekkingen, nieuwe mogelijkheden. Je bent vrij van werk en hebt een heel nieuwe periode om een vorm van jeugdigheid te ontdekken.



Pim pleit voor beter onderwijs. "Het is te gek voor woorden, dat de opleiding zich vooral richt op verpleegkundige handelingen en je vergeet te leren hoe je luistert en ouderen ziet." Hij vindt het van de zotte dat juist die hernieuwde jeugdigheid, of het nu mentaal is of juist door een fase van nieuwe ontdekkingen, niet beter benut wordt.

Hij pleit dan ook voor ouderschapsverlof. Een vorm van verlof, waarin je de nieuwe fase van de oudere om je heen leert kennen en er een nieuwe vorm van zorg voor kan laten ontstaan.

Pim de Laat
Student
Hogeschool Windesheim









Zwolle

Pitch 9: Tips voor goed onderwijs



De Keuzegids roemt de Gereformeerde Hogeschool om 'het groot aantal studenten dat binnen vijf jaar een diploma heeft gehaald'. Verder heeft de Keuzegids complimenten voor het programma en de communicatie met studenten. Naast de studenten zijn volgens de Keuzegids ook de experts erg enthousiast. 'Docenten kunnen goed lesgeven en weten waar ze het over hebben'. Over de opleiding verpleegkunde is de Keuzegids buitengewoon lovend: 'Er is dit jaar één opleiding verpleegkunde die met kop en schouders boven de rest uitsteekt en dat is de opleiding aan de Gereformeerde Hogeschool Zwolle. De studie scoort op de inhoud, docenten, het aanleren van algemene vaardigheden en communicatie richting de student beter dan welke andere instelling dan ook.'

Robertha Langenberg legt uit wat zo belangrijk is aan zorg en aan onderwijs. "Het gaat erom voortdurend te beseffen voor wie je bezig bent. Alleen als wij goed luisteren naar onze studenten kunnen we ons onderwijs blijven verbeteren. En alleen zo laten we zien wat we van hen verlangen. Dat zij goed luisteren naar hun clients. Als wij geen oog en oor hebben voor onze studenten, zullen zij dat niet hebben voor degenen die van hen afhankelijk zijn. Ook het werkveld speelt daarin een belangrijke rol. We horen graag dat we het goed doen, maar nog liever waar het beter kan."

Robertha Langenberg
Directeur
Gereformeerde Hogeschool Zwolle









Zwolle

Pitch 10: De winst van het ouder worden


Oud worden is de nieuwe hype. Ja het overkomt ons toch, beter maar de goede kant er van inzien. En er een grote tevredenheid mee krijgen. Want laten we wel wezen, het is eigenlijk te gek dat er een leeftijd komt dat je niet meer 'moet'. Naar school, naar werk, zorgen voor je kinderen, gedoe. Met een beetje geluk word je vitaal oud. En dat doet de grootste groep. En dan is het toch de mooiste periode van je leven. Je doet wat je wil. Je kunt plezier hebben van kleinkinderen, hobby's helemaal uitleven, gewoon dingen doen omdat je ze mooi vindt.

Eigenlijk is oud worden alleen maar winst. Ja je wordt ook iets meer kwetsbaar, wat maakt kwetsbaarheid nog uit als je maximaal kunt genieten. Wij willen wel oud worden. En we willen laten zien hoe waardevol deze laatste fase van het leven is. Een fase waarin geven centraal staat, overdacht, verbinding. Als we als jongeren dat zien, dan kunnen we mooi verbinden.


Marinda Stigt & Lisanne Piek
Studenten
Hogeschool Windesheim







Zwolle



Pitch 11: Reis met opa en oma

"Er zijn twee momenten waarop studenten huilen tijdens de opleiding. Het eerste moment is als ze te horen krijgen dat ze stage gaan lopen in de ouderenzorg. Het tweede moment is als ze er mee moeten stoppen."



Wouter roept op: "Wij zelf moeten de beeldvorming veranderen over ouderenzorg. Wij zijn aan de beurt om die taak op ons te nemen."

Zijn plan:

- a. starten op basisscholen met goed contact tussen jong en oud;
- b. jongeren moeten media bestoken met positieve berichten over ouderen en ouderenzorg;
- c. laat iedereen dromen over hoe hij zelf oud zou willen worden.
- d. en bedenk dan wat jij kan doen voor jong en oud samen.

Hij laat een aantal filmpjes zien. Een mooie methode om in gesprek te gaan. Met een camera in de hand op pad.

Wouter Stolwijk
Student
Deltion College



LAB1870 ZOEKT TALENT!

VOOR
MUZIKAAL EXPERIMENT
TUSSEN JONGEREN & OUDEREN

voor jongeren t/m 18 jaar
en senioren vanaf 70 jaar!




VOOR MEER
INFORMATIE
www.lab1870.nl
Richard Jongetjes
06-10514101

een initiatief van Meander College, Driezorg, Hedon, ArtEZ en Glimlach producties





Zwolle




Pitch 12: Lab 1870

LAB 1870 is een muzikaal experiment met jongeren tot en met achttien jaar en senioren vanaf zeventig jaar. Het doel van het experiment is om onder andere jongeren en ouderen met elkaar samen te laten werken en hiermee vooroordelen weg te nemen. Beide generaties vullen elkaar in kennis en kunde aan. Het project is natuurlijk ook gericht op plezier en inspiratie.


De insteek is om jongeren en ouderen samen te brengen in de setting van een muzikaal avontuur! Laten zien dat ouderen en jongeren prima kunnen samenwerken en laten zien dat beide generaties tot veel in staat zijn. De vooroordelen die beide generaties over elkaar hebben weg te nemen. Ouderen die jaren geleden hun muziekinstrument in de wilgen hebben gehangen uit te dagen om deze weer op te pakken. En niet te vergeten veel (speel/levens)plezier! Plezier dat gedurende het proces onderling naar voren zal moeten komen en plezier dat straks van het podium moet spatten om zowel het oudere als het jongere publiek te inspireren.

De bedoeling is om tijdens de tien maanden van dit project tien shows te geven voor publiek. De optredens zijn o.a. op scholen, woonzorgcentra, theaters en festivals met als hoogtepunt een uitvoering op festival Zwarte cross juli 2014.

Lab 1870 is een initiatief van het Van der Capellen scholengemeenschap, Meander college, Driezorg, Hedon en Glimlach producties.



Micha Baksteen
Hoofd Welzijn
Driezorg





Aanbevelingen aan

de minister OCW, Jet Bussemaker
het Nationaal Programma Ouderenzorg
en alle mensen die ouderen een goede toekomst wensen

Op de Inspiratie- en Kennisdag LevenSles, d.d....., locatie:.....
hebben we - oud&jong, professional en non-professional - nagedacht over
de toekomst van de zorg voor ouderen. En hebben we inspiratie
uitgewisseld op de thema's beeldvorming, onderwijsvernieuwing en ouderenzorg.

wij
(naam&mailadres)

willen u hierbij de volgende aanbevelingen doen:
(op de achterkant is ruimte voor eventuele nadere uitleg)

6. Aanbevelingen

Jong, oud, professional en non-professional gingen met elkaar aan de slag om aanbevelingen te formuleren om de toekomst van ouderen te verbeteren. Geïnspireerd door de pitches en door elkaar.

Waar zou de minister mee aan de slag moeten? Bij deze de aanbevelingen. We geven de door de diverse groepen bedachte aanbevelingen hier weer. Per groep is een formulier ingevuld. Deze staat als apart nummer per locatie op de volgende pagina's.



Leiden

1

- Kwaliteit van de docenten moet omhoog. Dat betekent dat hun onderwijs beter kan, maar ook dat docenten meer betrokken moeten zijn.
- Inzet op innovatie in zorg en onderwijs.
- Aandacht voor EQ, meer aandacht voor hart en ziel.
- Kleinere klassen, meer contacturen.

Leiden

2

- Meer snuffel/meeloopdagen in het begin en meer vakken voor theorie over het werken aan het welzijn van ouderen.
- Eerst een praktijkexamen afleggen voordat je stage gaat lopen.
- Gastlessen door professionals en zorgvragers en meer bedrijfsbezoeken.

Leiden

3

- Onderwijs niet zozeer gericht op zorg, maar ook op welzijn. Activerende zorg als nieuw vak.
- Meer aandacht aan nieuwe ontwikkelingen, zoals domotica.
- Eerder verbindingen aanleggen tussen jong en oud.

Leiden

4

- Soepelere regels vanuit UWV, m.b.t. vrijwilligerswerk. Zodat mensen die het willen ook mogen bijdragen aan ouderen.
- Welzijn zou een groter deel moeten uitmaken van de zorgopleiding.
- Modules ouderenzorg verdelen over drie tot vier jaar.

Leiden

5

- Er moet één zorgopleiding komen waar de algemene kennis en vaardigheden worden geleerd.
- Scholen moeten studenten kennis laten maken met de zorgsector. Zowel ouderen als tienermoeders als daklozen, om bruggen te slaan.

Leiden

6

- Onderwijs moet op orde. Aandacht voor leerlingen!
- Aandacht voor culturele verschillen, ook tussen leerlingen om te oefenen met bespreekbaar maken.
- Meer samenwerking tussen mbo- en hbo-leerlingen.

Leiden

7

- Vroeger starten met oriëntatie op ouderenzorg en wat ze er zouden willen betekenen.
- Meer ruimte en tijd voor persoonlijke aandacht voor ouderen en wat zij willen.
- Tools aanleren om ouderen te activeren.

Leiden

8

- Keuzevakken vanaf tweede jaar middelbare school gericht op zorgberoepen.
- Stages vanaf tweede jaar middelbare school met goede begeleiding.
- Voorlichting op jongere leeftijd over zorgberoepen, vakken die je nodig hebt en wat je kunt verwachten.

Leiden

9

- Maak de zorg aantrekkelijk voor middelbare scholieren. Gastlessen met hippe ouderen, werknemers en snuffelstages.
- Meer keuze in opleiding en stage.
- Praktijk en theorie dichter bij elkaar, vragen naar wenzen zorgvrager.

Rode draad Leiden

- Welzijn onderdeel maken van zorgonderwijs;
- Praktijk in onderwijs brengen, zowel van professionals als van ouderen;
- Kwaliteit van docenten omhoog;
- Eerder beginnen met oriëntatie op zorg en ouderenzorg.

Utrecht

1

- Studenten moeten meer praktijkervaring op doen.
- Individuele behoeften van ouderen centraal stellen.
- Leren van ouderen i.p.v. uit boeken.

Utrecht

2

- Families stimuleren om meer voor de ouderen te zorgen.
- De zorginstellingen laten zien dat de zorg van families makkelijker is.
- Naar de wensen en verwachtingen van ouderen luisteren.
- Beeldvorming verbeteren d.m.v. spotjes op televisie van ouderen met jongeren.

Utrecht

3

- Woonomgeving toegankelijk maken voor alle generaties. Een plek waar wonen, werken en zorg samen gaan.

Utrecht

4

- Meer tijd voor persoonlijke aandacht.
- Individuele behoeften van ouderen moeten een uitgangspunt worden in de zorg.
- Er moeten meer rolmodellen komen.
- Beroepen dag tussen jongeren en ouderen.

Utrecht

5

- Verplichte stage in de ouderenzorg, en jongeren moeten op bezoek gaan bij ouderen.
- Ouderen voor de klas. Gastlessen.
- Positieve communicatie over ouderen. Ook via social media.

Utrecht

6

- Leren kijken/luisteren naar vraag/behoefte van de zorgvragers.
- Mensen uit de praktijk uitnodigen om de stof te verhelderen.
- Casussen meer op sociaal vlak uitwerken in theorie.

Utrecht

7

- Verandering van de beeldvorming door studenten, instanties en scholen door het geven van landelijk interactieve workshops.
- Koffiecafé in zorginstellingen met studenten en ouderen.
- Stel studentambassadeurs aan in verschillende instanties.

Utrecht

8

- E-learning .
- Maatschappelijke stage.
- Commerciële reclame spotjes omroepen.
- Mentor/buddy vitale ouderen en student, als uitbreiding van E-learning.
- Makkelijker voor mbo om mee te kijken of huishoudelijke klusjes te doen.

Rode draad Utrecht

- Ouderen centraal stellen in onderwijs, door ze aanwezig te laten zijn in het onderwijs;
- Rolmodellen;
- Behoeften van zorgvragers centraal;
- Positievare beeldvorming over ouderen.

Zwolle

1

- Verlofuren voor naasten/dierbaren grootouderschapsverlof.
- Investeren in duurzame materialen.
- Betere samenwerking door mbo en hbo elkaar cursus te geven.

Zwolle

2

- De praktijk naar het onderwijs halen. Ouderen in de klas.
- Meer pepstages.
- Meer projecten.

Zwolle

3

- Positieve aandacht in de media.
- Activiteiten voor de jongeren, meekijkdag, voorlichting door ouderen.
- Buitenschoolse opvang in het verzorgingshuis.

Zwolle

4

- Kruisbestuiving tussen oud en jong als uitgangspunt nemen. Een win-winsituatie.
- Scholingsmogelijkheden voor vrijwilligers en mantelzorgers.
- Voorkomen dat stages in de ouderenzorg oneigenlijk worden ingezet.

Zwolle

5

- Investeren in de mantelzorg. Opnieuw definiëren van de mantelzorg.
- Investeren in wijkteams.
- Vraaggestuurde zorg.

Zwolle

6

- Eerder stage lopen. Bijvoorbeeld op de middelbare school met vitale en uitdagende ouderen.
- Maatjesproject. Een student koppelen aan de ouderen.
- Meer gastlessen van mensen uit de ouderenzorg.

Zwolle

7

- Ouderen betrekken. Vraag wat ze zelf willen. Niet betutelen, het zijn volwaardige mensen.
- Eigen sociale netwerk, meer bij betrekken.
- Hospitalisatie van personeel tegen gaan. Personeel niet langer dan vijf jaar op dezelfde afdeling.

Zwolle

8

- Beter contact tussen opleidingen en instellingen.
- Leren om interesse en geschiedenis van ouderen te begrijpen.
- Leren begeleiden van mantelzorg en vrijwilligers.

Zwolle

9

- Verbinding tussen de generaties moet laagdrempelig zijn.
- Goede voorbeelden in de media.
- Meer kleinschalig, meer waardering voor elkaar.

Zwolle

10

- Een positief beeld van de ouderenzorg door reclame.
- Kennis en ervaring uitwisselen, door jong en oud een positief beeld te creëren.
- Voorlichting over de opleiding door studenten en ouderen met een klik over de opleiding en banen.

Zwolle

11

- Maak een platform waarbij je vraag en aanbod combineert tussen opleiding, instelling en ouderen, over een breed spectrum van ouder worden.

Zwolle

12

- Organiseer dat jongeren en ouderen in contact komen en andersom.
- Deze dagen moeten ze geven op plaatsen waar ook veel ouderen aanwezig zijn.
- Niet richten op intramuraal, gewoon op de samenleving. Dat houdt de samenleving levend.

Rode draad Zwolle

- Kruisbestuiving oud en jong;
- Betere samenwerkingen tussen zorginstelling en onderwijs;
- Ouderen betrekken en hun behoefte meer centraal stellen;
- Positievare beeldvorming over ouderen.



RESPECT



7. En nu?

Allereerst: Dank aan iedereen die heeft bijgedragen, van powerboosts tot pitches, van tafeldame tot meedenker. Een goede pitch kan niet zonder een goed publiek. Een goede voorbereiding naar zo'n dag kan niet zonder fijne partners in het voortraject. Dat het drie heel geslaagde dagen waren, is te danken aan allen.

En nu?

1. We zijn momenteel bezig de aanbevelingen nog te verwerken, zowel de aanbevelingen die op de dag zijn geformuleerd als de aanbevelingen uit de pitches. Ook nemen we mee wat jong en oud ons gedurende het proces hebben geleerd. Wat valt op, omdat het vaak voorkomt, wat valt op omdat het een nieuw licht werpt op de vraagstukken en wat valt op, omdat er energie en actie achter zit?

In het voorjaar van 2014 bieden we dat aan aan minister Bussemaker, staatssecretaris Van Rijn en het Nationaal Programma Ouderenzorg

2. In 2014 organiseren we vijf nieuwe Inspiratie- en Kennisdagen, om opnieuw met jong en oud, professional en non-professional een verschil te maken voor de toekomst.

3. Een aantal jongeren is al bezig om tot actie over te gaan op basis van hun pitches. Een aantal onderwijsinstellingen werken inmiddels samen aan vervolg. Het is bijzonder te zien dat sommige jongeren zo bevlogen zijn dat ze de verandering in gang zetten door te doen.

4. Laat ieder zijn voordeel doen met deze fantastische aanbevelingen.
En laten we allen werken aan vervolg op deze inspiratie.

Trots, het is niet anders, erg trots op iedereen die bij heeft gedragen.

Disclaimer beelden/tekst.

Dit boekje probeert een weergave te geven van drie Inspiratie- en Kennisdagen 'LevenSles' over de zorg voor ouderen. Elke weergave doet te kort aan de werkelijkheid.

Wat betreft het beeldgebruik:

De meeste foto's zijn gemaakt door studio moio. Een aantal foto die we hebben opgenomen zijn door de jongeren zelf gebruikt in hun powerpoints. En we beseffen maar al te goed dat sommige beelden zonder toestemming van de makers zijn gebruikt. We hebben ze in dit werk toch opgenomen, omdat ze zo goed recht doen aan de emotie en het gevoel dat zij hebben willen overbrengen. We zijn u zeer erkentelijk.

Mocht u van mening zijn dat uw beelden ten onrechte zijn gebruikt, of wilt u uw naam vermeld zien, neem contact op, dan zullen we dat terstond aanpassen. info@studiomoio.nl

LevenSles. De verfrissende Inspirate- en Kennisdag over ouderen.

Jongeren - van mbo/hbo/wo- zijn op deze dag de belangrijkste sprekers. Zij hebben zich verbaasd, verwonderd en nagedacht over de zorg voor ouderen. Zij inspireren jong en oud, professional en non-professional om vervolgens tot rake aanbevelingen te komen voor minister Bussemaker, staatssecretaris Van Rijn en het Nationaal Programma Ouderenzorg.

De meeste jongeren gaan voor het eerst van hun leven het podium op. En de meesten gaan voor het eerst van hun leven iets vertellen over hoe zij vinden dat we in dit land met de zorg voor ouderen, de beeldvorming of het zorgonderwijs om zouden moeten gaan. Het is dan ook een bijzonder spannende en ook onvergetelijke dag.

We zijn er van overtuigd dat alle aanwezigen dankzij de frisse perspectieven tot spannende initiatieven en ideeën zullen komen, waardoor we werkelijk de wereld een tikkeltje mooier maken.

Dit is het verslag van drie mooie dagen. Laat je inspireren. En ga aan de slag om de zorg voor ouderen mooier te maken.

We zijn voor de samenwerking bijzonder dankbaar:

ROC Leiden, ID College, ROC Mondriaan, Hogeschool Leiden, de Haagse Hogeschool, LUMC, Universiteit Leiden, Marente, Gemeente Leiden
ROC Midden Nederland, Hogeschool Utrecht, Amaris
Deltion College, Landstede, Gereformeerde Hogeschool, HogeschoolWindesheim, Driezorg

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door

Leyden Academy

ON VITALITY AND AGEING



Zonnehuis

imfi

INSTITUUT
MAATSCHAPPELIJKE
INNOVATIE



ZonMw

Studio/moio
maatschappelijk ondernemen met jong talent